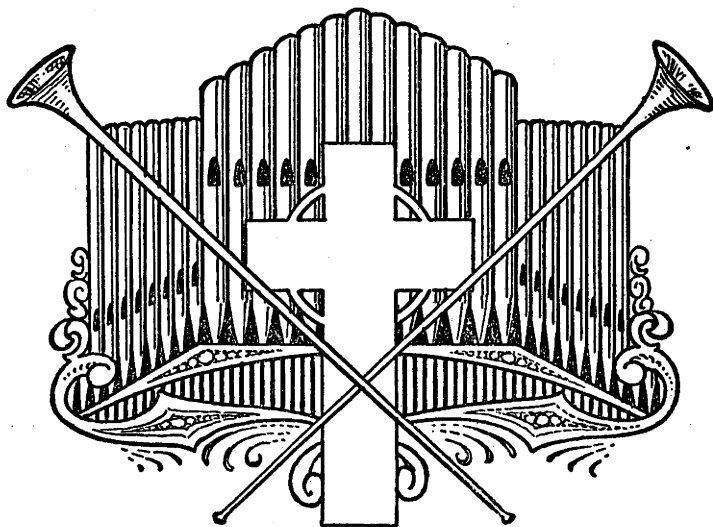

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- o. KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, PROFESSOR
OTTO OLSSON, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM
OCH MUSIKDIREKTÖREN SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

15 Dec.

SJUNDE ÅRGÅNGEN N:o 12.

1932

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
A. Adell: Kortare litanian	12
Julbön för barn	167
F. M. Allard: En gudstjänstbild från barockens Tyskland	1
—»— Norsk korallhistoria	124
H. Andersson: Fader Löhe	49
—»— Till prästråktens historia	93
B. Anrep-Nordin: Kaminski som orgelkomponist	145
—»— C. F. Hennerberg (In memoriam)	156
Böner: på kyndelsmässodagen	1
på kyndelsmässodagen	1
för påsk	33
på apostladagar	97
i adventstiden	161
B. Cnattingius: Tessin d. y. som kyrkoarkitekt	7
Uställningen i Essen 1932	119
E. Eidems herdabrev	81
S. Estborn: Thomas Kingos Aandelige Siunge-Koor	85
K. E. Forsell: Kyrkomusik i Finland	10
J. Hedar: Cæciliaföreningens årsmöte i Regensburg	115
—»— G. Ph. Telemann	180
Kyrkomötet: Liturgiska och kyrkomusikaliska motioner	127
Kantorsfrågan	130
Lågre organistexamen	141
E. Liedgren: Breviariehymnerna	165
L. Lindhagen: De aduentu Domini	161
E. Lundblad: Gammal uppbyggelsehistoria	163
C. A. Moberg: Flerstämmig musik till evangelietexter	72
H. Mårtensson: Abbé Vogler som orgelbyggare	51
J. Nyvall: J. Morén (in memoriam)	61
Psalmvalet för folkskolan	55, 93
K. Peters: Från Luther till Bach	83
—»— Luther — konstnärer	113
—»— Liturgiska handböcker	148
N. O. Raasted: O. Olssons orgelkompositioner	33
A. Runbäck: Våra koralers harmonisering	65
J. Silbermann: Bachkantater på svenska	157
Våra gamla orglar (principuttalande)	17
B. Wester: Vårt gammalsvenska orgelbestånd	19
W. Ahlén: Orgelfrågor 1931	40
Nytt liturgiskt-musikaliskt material ..	154

RECENSERADE ARBETEN.

LITTERATUR.	Sid.		Sid.
F. M. Allard: Från Luther till Bach ..	83	E. Eidem: Herdabrev	87
T. Allgulin: H. v. Stenwinckel	187	H. Engberding: Das Hochgebet der Basileiosliturgie	75
G. Ankar, H. Nilsson, J. Nilsson: Andakt	179	L. Eisenhofer: Handbuch d. Kat. Liturgik	148
L. Becker: Chorallehre,	184	Evangelii- o. Bönbok för Finland ..	183
Cl. Blume: Unsere lit. Lieder	165	A. Geijer: Medeltida textilier	170
Th. Briemle: Unsere Heiligen	14	H. Halbig: Gregorianische Formenlehre	14
A. E. Burn: Te Deum	22	—»— Jahrbuch	107
Common Prayer Book (på svenska) ..	185	D. Helander: Bönbok	179
Fr. Dietrich: Geschichte d. deutschen Orgelchors	137		

	Sid.		Sid.
A. O. T. Hellerström: Liturgik	148	G. Rosendal: Rätta lärare.....	173
C. Horn: Das Christusbild	91	O. M. Sandvik: Norsk korallhistorie ..	124
G. Jeansson o. J. Rabe: Musiken genom tiderna	23	P. Schindler: Liturgi	148
D. Johner: Kleine Choralschule	136	G. Schwind: D. Lenz	188
O. Jonsson: Järnkors på Ekshärads kyrkogård	110	O. Sengpiel: Bedeutung der Prozession	171
Th. Kingo: Aandelige Siunge Koor....	85	J. Skougaard-Petersen: Bibeln gjenem 1000 aar	26
Luthers lilla Katekes (Ljunghoff)	141	V. Sylwan o. A. Geijer: Siden och brokader	46
A. Malmberg: Assar Lindeblad	88	L. Söhner: Begleitung des greg. Choralen in Deutschland	76
H. J. Moser: Die mehrstimmige Vertonung des Evangeliums	72	O. Thulin: Lutherstadt Wittenberg ...	14
H. Preuss: Martin Luther als Künstler	113	Weigl: Handbuch der Orgellitteratur	108
J. Reil: Christus am Kreuz	189	A. Wiesenhütter: Wort Gottes	78

MUSIKALIER.

	Sid.		Sid.
Th. Aagaard: 25 Preludier	138	A. Mendelssohn: Silesiusmotetten	88
Abendgebet der Kirche (Complet.)....	24	J. Morén: Oss himmelens Gud	171
Altklassiske Messen	88	H. Norrman: Blåöga, solöga	25
E. Alnaes: Sov och dröm	109	Y. Norén: Giv mig din frid	109
C. Ameln, J. Hatzfeld, W. Thomas: In Natali Domini	185	O. Olsson: Orgelkompositioner	33
J. S. Bach: Kantater på svenska.....	157	— — Härlig är helgedomen	110
— — Triosonate	91	K. Peters o. A. Runbäck: Julotta	154
— — Dig skall ditt Sion sjunga	171	G. Preitz: Gustav Adolf	172
H. Berggren: Rosa rorans	185	T. Rangström: Fosterlandet	140
D. Buxtehude: Jesu meine Freude....	14	J. Rheinberger: Orgelsonater	186
— — Magnificat	140	G. B. Riccio: Jubilent omnes	90
— — Befiehl dem Engel dass er komm	140	J. Rosenmüller: Lamentationes Jeremiae	89
— — Cantate Domino	140	— — Der 138 Psalm	89
— — In dulci júbilo	172	— — Der 134 Psalm	140
C. Carlsen: Fra Davids salmer	91	G. Rüdinger: Sonate f. Orgel	26
J. N. David: Choralwerk	90	O. M. Sandvik: Kirkelige Korsange ..	171
E. Eklöf: Morgonpsalm	26	H. Schindler: Sonate f. Oboe u. Orgel	109
J. L. Emborg: Fire Orgelkompositioner	108	H. Sundblad-Hahne: 8 julsånger.....	172
H. F. Enckhausen: 73 Choralvorspiel	138	W. Thomas, K. Ameln: Weihnachtslied	185
M. Franck: Dank sagen wir alle Gott	172	T. Torlind: Anglarnas sång	109
W. Huus-Hansen: Gloria in excelsis..	171	J. Thorkildsen: Guds navn	171
Hymnserien (Diakonistyrelsens) ..	89, 139	J. Vierdanck: Weihnachtskonzert ...	186
Högmässans kyrkobön m. m.	154	A. R. Wachtmeister: In memoriam ..	109
Julottas	154	I. Widéen: O Jesu Christe care	26
H. Kaminski: Orgelverk	145	— — Hymn på Gustav-Adolfs-dagen... 138	
»Körsången» III	25, IV, 109	— — Vid Jesu kors	186
J. Kuhlo: Choralbuch	25	A. Widemann: I templet	46
Libertas	185	W. Ahlén: O Gud som hög i himlen bor	172
Luetkemann: Fantasier	46		

MEDDELANDEN.

	Sid.		Sid.
Kyrkosångens Vänner ..	15, 27, 57, 79, 189	Nya orglar	15, 42, 62, 79, 94, 173
Sveriges Kyrkosångsförbund ..	15, 29, 189	Val.....	15, 28, 62, 79, 94, 159, 174, 190
Organist- och Kantorsföreningen	15, 28, 94	Från Finland	10, 159, 174, 196
Kyrkokalender..	13, 15, 30, 47, 63, 79, 94, 111, 143, 159, 169, 174, 190	Från Tyskland 14, 30, 63, 79, 94, 159, 196	

MUSIKBILAGOR.

Evangelisk Tidegård: Vid Laudes. Mars. Liturgiska morgonböner. Augusti. Förslag till nya koraler: April.

Bilagorna i tv.-8:o utgåvan (i kapsel)

Tidskrift för Kyrkomusik och**Svenskt Gudstjänstliv**

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 658.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.

Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—aug-
numren dubbelnummer den 1 aug.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Jul

**PASTORAL
FÖR ÖRGEL**

av

JOHN MORÉN

Pris kr. 2:—.

Nordiska Musikförlaget

Regeringsg. 35, Stockholm. Tel. N. 311 15

Detta nummer innehåller bl. a.: In Na-
tali Domini. — Domkyrkvicepastor A. Adell:
Bönböcker. — Domkyrkokapellmästare J.
Hedar, Lund: G. Ph. Telemann. — Inten-
dent B. Cnatingius, Linköping: Utställningen
av modern religiös konst i Essen. — Recen-
sioner. — Meddelanden. — Kyrkokalender
för januari. — Anmälan.

Lediga tjänster, se sid. 144.

**Vår avdelning för
KYRKOMUSIK**

är rikhaltigt försedd med
stora standardverk, popu-
lära arbeten, koralböcker
och preludier, missale, ves-
perale och psalterium, hym-
ner på lösa blad i över 200
nummer. Efterfråga dem
i bokhandeln. Begär vår
nyutkomna årskatalog.

**SVENSKA KYRKANS
DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG**

**NORDISK NODESTIK- & TRYKKERI
SAMT LITOGRAFISK ETABL.**

Nikolajplads 25

KØBENHAVN

Tel. 3304 & 13057

Telegr. Adr. Nodestikog

Anbefalles i Herrar Förläggares och Kompositörers
välvilliga åtanke vid behov av nottryck i först-
●●● klassigt utförande till billigaste pris. ●●●

Mångårig leverantör till Sveriges största förlag.

Skicka oss Edert manuskript och vi sända Eder omgående offert.

In Natali Domini.

En julbön.

Allsmäktige Gud, vi tacka dig, för att du har låtit ordet varda kött och taga sin boning ibland oss. Vi bedja dig: låt dess ljus upplysa oss, så att våra liv återspegla den himmelska nåd, till vilken du har kallat oss. Amen.

En annan:

O Gud, som gläder oss med den ärliga påminnelsen om din enfödde Sons, Jesu Kristi födelse, giv oss att vi nu med glada hjärtan mottaga honom såsom vår Återlösare, på det att vi även må kunna mottaga honom med sann förtröstan, då han kommer såsom vår Domare. Genom samme din Son Jesus Kristus, vilken lever och regerar med dig och den helige Ande i en sann gudom från evighet till evighet. Amen.

Bönböcker.

Bönbok, Stora bedjares böner, samlade och utgivna av Dick Helander. Med teckningar av O. Hjortzberg. Pergamentsimitation 3: 25. Diakonistyrelsens förlag.

Andakt. Beträktelser och böner, utarbetade på uppdrag av Sveriges kristliga Studentrörelse av Gustaf Ankar, Holger Nilsson och John Nilsson. Studentrörelsens förlag. Klotb. 3: 75.

Bönbokslitteraturen tyckes uppleva en renässans just nu. Med stor begärlighet anammas vad bokhandeln i dessa stycken bjuder. Under hösten hava från de varandra närstående förlagen: Diakonistyrelsens och Studentrörelsens tvenne nya samlingar utgivits. Det kan ha sitt intresse att i ett omnämnande ställa dessa bönböcker sida vid sida.

Båda äro otvivelaktigt resultat av stor flit och betyga omfattande lärdom hos utgivarna. Helanders bönbok är frukten av ett mångårigt samlarbete, som omfattat vitt skilda perioder av kyrkans historia. Den betygar en djupgående kännedom om det kristna andelivets dokumenter, om de mera uppenbara liksom om de hemligare tillgångarna i den kristna kyrkans skatter. Urvalet visar samtidigt en god blick för det livsdugliga i de förgångna släktenas produktion. Den religiösa synpunkten har varit den bestämmande vid urvalet av det kvantitativt väldiga material, som stått till förfogande.

Samlingen Andakt är produkten av arbetet inom en kommitté, som utsetts av den kristliga Studentrörelsen. Samlingen visar stor förtrogenhet med det samtida teologiska tänkandet. Den är sprungen fram ur den andliga och teologiska situationen just nu och vill vara en hjälp för dagens bildade ungdom. Den vill giva en sammanfattning av den kristna tros-

läran i form av korta, utredande och klarläggande betraktelser och giver i anslutning till dessa betraktelser böner över de skilda ämnena.

Båda de här valda vägarna för framställande av bönesamlingar äga sina fördelar och sina nackdelar. Påtagligen vinner en samling sådan som »Andakt» i styrka genom den bakomliggande enhetliga teologiska och dogmatiska grundsynen, stilen är nutidsmässig och enhellig, i regel värdig, planen för betraktelserna genomtänkt och ger en översikt över den kristna trons innehåll. Den risk som ett sådant arbete löper är att det får en prägel av spekulation och av skrivbordsarbete över sig. Man måste ju på varje punkt i schemat få en bön färdig, även på punkter, vilka för den närvarande tiden eller för författarna icke äga det genomlevdas intensitet. Det lär icke heller kunna undvikas och har näppe- ligen undgåts av författarna i fråga att deras arbete blivit alltför tids- betingat. Det är så mycket vanskligare i en tid, så individualistiskt inriktad som vår. Kanske tar sig detta starkast uttryck i den ofta allt- för starka egocentriska inriktningen av bönerna. Självbesinning, bekän- nelse om egen synd och oförmåga, är en god sak, men däri ligger icke frälsningen. Självbesinningen kan bli självbespegling som gör människan allenast mera intresserad av sitt jag, mera inkrökt i sig själv än förut, då hon under böneungänget med Gud skulle frälsas från sitt eget jag däri- genom att Guds gärning för och med henne blir henne levande. Ett exempel på denna fara synes mig föreligga i bönen på sida 145, däri människosjälens inför Gud gör upp med sig själv om huru hon försum- mat att tacka Gud, men nu förklarar sig vilja tacka Gud och människor. Denna bön är snarast själens samtal med sig själv. Den lyfter sig icke över meditationens stadium till adorationens. Härtill bidrar den valda formen: bön i predikoform — ortodoxiens till leda missbrukade form. När författarna lämna denna och glömma sig själva höjer sig bönen till en kraft och skönhet i uttryck och innehåll inför vilken man står tack- samt mottagande och förhoppningsfull inför framtiden. Ett enda exempel må omvittna detta: (sid. 199.)

O Gud, du som så älskade världen att du utgav din enfödde Son, på det att var och en som tror på honom skall icke förgås utan hava evigt liv. Led mig till att finna honom, och i honom dig och det eviga livet. Gör det allt vissare för mitt hjärta, att den som har Sonen, han har livet, eftersom han har dig själv, du som är den levande Evige och giver evigt liv åt alla dem som bedja dig. Håll mig all- tid och allestädes hårt vid dig, att intet kan rycka mig ur din hand, och döden, när den kommer, icke kan bliva mig skadlig. Låt mig redan under detta förgängliga livet smaka den oförgängliga världens frid och i hoppet glädjas över den dag, då jag med skaran av alla dem, som övergått från döden till livet, skall få del av det fullkomliga livet. »Ty riket är ditt och makten och härligheten i evighet.» Amen.

D:r Helanders Bönbok bär antologiens prägel med dess förtjänster och fel. Där möta oss tankarnas och uttryckens skiftande rikedom. Kyr- kan kommer själv till tals. Under en tid har hon upplevat med star- kare intensitet en av evangeliets sanningar, en annan tid en annan. Det blir större kraft i en bön född efter kamp om klarhet och visshet i ett livsproblem, än i en bön från en andligen torr tid. Det skiftande livets mångfald skymtar här, så skiftande, att man vid nogare eftersyn kan ha lust att fråga sig om ändå icke helgonen understundom motsäga varandra.

Avspeglingen av livets mångfald sträcker sig givetvis också till stilen. Kanske kännes detta starkast inför de svenska bönerna som mindre erfarit den oundkomliga avputsning, som en översättning alltid medför. Det är rätt intressant att studera bönboken redan ur språklig synpunkt: ställ sida vid sida bönen för den 8/3 ur den svenska bönboken 1552 (en enda mening!) med Murbäckes bön (på 21/1) om försakandet och om »gott mod i så många svårigheter, besvärligheter och ledsamheter», eller med Walins mera retoriska (på 15/10): (»När jag redligen arbetar i min kallelse, missströstar jag ej att få vad nyttigast är även i timlig måtto») eller med Hammarsten (8/9) (»Fader, låt ditt ansikte lysa över oss... Låt det bli va alldeles klart mellan oss och dig, o Herre.») Det blir ju, med så många skilda stilarter icke någon enformighet i bönboken, men icke heller någon enhetlighet. Det synes åtminstone anmäla ren, som om en modernisering av det rent språkliga hade varit en fördel. Man bör ju dock i en bönbok som är avsedd icke i studiesyfte men till uppbyggelse icke i första hand spörja efter författaren, men att bönen är ett utflöde av den kristna anden. En språklig justering kan, när det gäller böner, icke anses otillbörlig eller otillåten: många av de här upptagna bönerna torde i alla fall utgöra bearbetningar av äldre böner.

Den största svårighet ifråga om stoffets gruppering, som uppstår vid varje bönbokssamling, som sträcker sig över ett helt år, är givetvis förhållandet till kyrkoåret. Dr. Helander har undgått denna svårighet i det han sökt anpassa bönerna efter den plan för daglig bibelläsning, som E. Eidem utarbetat: Vår Frälsnings Evangelium. Man måste ställa sig tvivlande om detta varit lyckligt. Ofta förekomma i en läsning av bibelns böcker i följd, såsom där är fråga om, hopade en rad av likartade texter. Det blir då rätt vanskligt att till dessa utvälja tjänliga böner utan tröttande enformighet. Än betänkligare synes det mig, att en sådan anordning ger upphov till ett undanskymmande av kyrkoåret. Passionsbestämda böner återkomma fyra gånger om året under en följd av dagar, men därav ingen gång under fastan: 5—8 februari, d. v. s. vid tiden för kyndelsmessa, strax före fastans inbrott; 18—19 maj: i påsk-pingsttiden; 4—7 augusti samt slutligen 23—25 november. Det bör visserligen tilläggas att psalmanvisningarna på dessa dagar äro så försiktigt gjorda att de icke ytterligare understryka passionskaraktären, men man kan knappast finna det fullt lämpligt att låta bibelläsningen så helt bestämma den dagliga andakten, hemma eller i kyrkan, att kyrkoårets rytm upphäves. Givetvis skulle en anvisning av bönerna efter kyrkoåret innebära betydliga svårigheter: bl. a. torde antalet böner behöva något utökas. Men först en sådan anordning torde kunna låta de underbara bönerna fullt komma till sin rätt.

Ju mera man gör sig förtrogen med Dr. Helanders bönbok framstår det dock, även om man på någon punkt kunde önska annorlunda, tydligt, att här är en verklig gåva given åt vårt kyrkofolk, för den enskilda andakten, såväl som för husandakten. Boken har fått underrubriken: Stora bedjares böner, varmed väl är sagt, att de, som här låta oss se in i sitt böneliv, hört till dem, som hunnit långt i bedjandets konst, till dem, som varit mest lyhörda för vad Herren ingivit dem att bedja. Bönboken kan, rätt och flitigt brukad, bli de små bedjarnas bok, jag menar deras som äro nybörjare och den kan föra dem längre fram. A. A.

Georg Philipp Telemann.

I sina »Musikaliska strövtåg i det förgångnas värld» skriver Romain Rolland i en essay om Telemann: »Historien är den mest partiske av alla vetenskaper. När den blir intagen av en människa, älskar den henne svart-sjukt och vill icke vidare höra talas om några andra. Allt ifrån den dag, då J. S. Bachs storhet blev erkänd, har allt, som på hans tid var stort, blivit mindre än intet. Man har knappast kunnat förlåta Händel hans djärvhet att hava haft lika mycket snille som J. S. Bach och mycket större framgång än han. De andra hava försvunnit i obemärkthet och mera än alla Telemann, vilken eftervärlden låtit dyrt umgälla den oförsynta seger, som han under sin livstid vann över J. S. Bach. Denne man, vars musik beundrades i alla Europas länder, han är i dag glömd, missaktad. Han har blivit offrad för det pietetsfulla nitet hos Bachbeundrarna. Men om man beundrar J. S. Bach, så borde endast det faktum, att han haft en så hög tanke om Telemann, giva anledning till reflektioner». De senare årens intresse för mästarna från tiden före Bach och dennes samtida har utan att på något sätt förringa Bachs storhet visat, att han ej står som en enstaka företeelse och även tydligt påvisat, vilken stor betydelse sådana män som Schütz, Pachelbel och Buxtehude haft för Bachs utveckling och storhet. Vi veta också, att av hans samtida — Telemann, Fasch, Hasse, — som alldeles kommit i skuggan av det stora geniet, finnas betydande verk, väl värda att framdragas ur glömskan.

Georg Philipp Telemanns liv — han föddes 1681 i Magdeburg och dog i Hamburg 1767 — var en enda stor framgång. Beundran och uppskattning mötte honom från alla håll. Hans kompositioner trycktes och uppfördes i hela Europa. Det är ganska underligt att tänka sig, att han, ända in i sena ålderdomen — han blev 86 år gammal — fylld av ungdomlig entusiasm, ständigt vaken för tidens nya idéer, en förkämpe för tidens moderna strävanden inom musiken, så snart efter sin död skulle glömmas och hans många kompositioner förgätas. Telemann var oerhört produktiv. Han skrev bl. a. 12 fullständiga årgångar kyrkomusik, kantater och motetter, 44 passioner och ett flertal oratorier. Förteckningen på hans profana kompositioner omfattande operor, Ouvertyrer, serenader och kamarmusik är ännu större. Till och med hans samtid ställde sig frågande inför denna hans oerhörda produktionsförmåga. Händel, som själv får räknas till de stora producenterna, lär ha sagt, att Telemann skrev en andlig komposition lika fort som man skriver ett brev. Ett annat samtida uttalande: »Han skulle ha varit ännu större, om han inte haft en sådan otrolig lätthet att skriva och alltför omätligt begagnat sig därav.» Telemanns största insats torde nog ligga på den profana musikens område, operans och instrumentalmusikens. Själv satte han dock sina kyrkliga verk högst. Redan v. Winterfeld har i sitt stora arbete: »Der evangelische Kirchengesang» (1847) sökt göra rättvisa åt Telemanns kyrkliga kom-

positioner och påvisat hans historiska betydelse för den andliga kantaten. På senare år ha Max Schneider, Riemann m. fl. försökt väcka intresse och förståelse för den glömde mästarens arbeten. Bärenreiter-Verlag, som med berömvärd förståelse för den tillgång vi äga i den protestantiska kyrkans gamla mästare, tagit som sin uppgift att utgiva bortglömda men värdefulla verk från 16- och 1700-talet, har påbörjat utgivandet av en serie solokantater av Telemann. Den första föreligger nu i tryck: »Kantate zum Fest der heiligen drei Könige» für Mezzosopran mit Begleitung einer Flöte und Basso continuo.

Telemanns stil visar egentligen ej några nationella drag. Den är starkt påverkad av den franska musiken, d. v. s. den tidens moderna musik, för vilken han under hela sin levnad var en ivrig förkämpe. Det var denna stil, som tilltalade den allmänna smaken och som gjorde, att hans musik föredrogs framför Kuhnaus och Bachs. Hans melodiska stil påminner om Händels. Han stod också i nära vänskapsförhållande till denne. Den kontrapunktiska stilen var honom ej heller främmande. Han beundrade Kuhnau och lärde av den gamle Thomaskantorn den fugerade stilen. Ett utmärkande drag hos Telemann är hans förkärlek för »tonmålning». Han försummar ej något tillfälle, då en text ger honom anledning till musikaliska målningar.

Både hans kyrkliga och profana verk visa rika prov härpå. Även häri spårar man vissa likheter med Händel. Haydn har säkerligen inte minst för sina tonmålningar i Skapelsen rönt starkt inflytande av Telemann.

Kantaten »Zum Fest der heiligen drei Könige» är ett gott exempel på den Telemannska stilen. Det är en frisk, ungdomlig musik, som möter oss. Låt vara något ytlig, men melodisk och lättflytande. Redan flöjtens inledande treklangsmotiv ger en känsla av fest och glädje. Efter ett kort recitativ: »Ihr Völker hört, wie Gott aufs neue spricht: Es werde Licht!», följer kantatens första del, där sopranstämmans ljusa motiv omväxlas av flöjtens melodiska tongångar. Det följande stora recitativet — kantatens kanske intressantaste del — visar Telemann som en recitativets mästare. Vid textens »Was regt sich dort? Was rauschet um das Meer?» få vi också ett litet prov på Telemanns tonmålning. Flöjtens triolfigurer mot basens sextondelsrörelse ger en god illustration åt textinnehållet. En kraftig, välklingande sats i Händels anda avslutar kantaten.

Denna kantat — för ett uppförande kräves en god flöjtist — ger ett utmärkt tillfälle till studium för den, som vill lära känna ett vokalverk av J. S. Bachs berömda samtida. Den visar tillfullo den stora olikheten i de båda mästarernas stil och ger oss också en tydlig inblick i orsaken till, att samtiden föredrog Telemanns musik framför Bachs. Vid en jämförelse mellan de båda mästarerna kan här på Bach tillämpas Rollands ord om Gluck: »Det väsentliga var, att han utövade en sträng disciplin över sin konst och över sitt snille. Han var en man. De andra voro icke annat än musici. Och till och med i musiken är detta ej nog.»

Josef Hedar.

Utställningen av modern religiös konst i Essen.

I Museum Folkwang i Essen har i år ordnats en utställning av nutida kyrklig konst, som kallas »Religiöse Kunst der Gegenwart». Den omfattar konstens och konsthantverkets alla arter: arkitektur, måleri, skulptur, altarkärl och textilier samt religiös grafik. Märkligt nog rymmer utställningen alster både av katolska och protestantiska konstnärer. Programmet betonar nämligen, att trots alla skilligheter ligga uppgifterna för de kristna kyrkornas konstskapelser på samma plan. De enskilda konstnärernas verk kunna och böra därför vara till nytta för båda konfessionerna.

Utställningen är föremål för en anmälan av Agnes Waldstein i sista häftet av tidskriften Kunst und Kirche. Man kan här få en viss föreställning om omfattningen och arten av det utställda. Med en tydlig pedagogisk tendens visas först den teoretiska bakgrunden till kyrklig arkitektur. Med tillräckligt intellektuell inställning kan man kanske uppskatta Hans Soeders provsamling med »didaktiska» teckningar av naturformer visande människans rörelsemöjligheter och andan i stereometriska grundfigurer, t. ex. längdriktningen, som för fram mot altaret, cirkelformen, som samlar till bön, ellipsen, som sluter samman i gemenskap (menighet). Genom prov på planer och silhuetter av både gamla och nya kyrkor ger han bevis för dessa formernas verknings-effekter. Något av denna intellektuellt renodlade uppfattning finnes realiserat i Rudolf Schwartz' Helga Lekamenskyrka i Aachen. Här talar uteslutande den moderna sakligheten sitt kärva men — det kan icke nekas — förfinade språk. Men andaktsstämningen är förjagad. Vad skall man begära, då exempelvis en man som Paul Tillich nyligen vid öppnandet av utställningen »des Kunstdienstes» i Berlin

yttrade: »Kultformen får endast äga ett patos, och det är det profanas patos». Konsekvensen av denna vulgära uppfattning visar sig också här och där i Tyskland. Jag behöver bara erinra om några nummer i utställningen »Kult und Form» i Breslau, där ett dopbord uppvisades som var höjden av funktionell form. Bordet var försett med ett runt hål, i vilket en jättestor nickelkapsel var anbragt på det sätt, att man kunde välva ut innehållet genom att svänga den runt. När man läser dylikt, blir man ovillkorligen reaktionärt stämd, och man känner onekligen sanningen av Schleiermachers ord: »Liturgien får icke vara av i dag, dess största fel är om den är modern.» Ty vår kristna tro — liksom dess avbild i den religiösa konsten — visar sitt rätta väsen, då den förenar det förflutna med det närvarande. Den »verklighet», med vilken Tillich genom en något olycklig formulering vill bestämma kultens väsen, får icke vara något annat än Gudsordet. Varje föremål, som tjänar kulten är därför i grund och botten blott uttryck och symbol för ordet. Däruti skiljer sig vår protestantiska kult på ett väsentligt sätt från den katolska, där tabernaklet med eukaristien intager centrum i kyrkans byggnad och är bestämmande för utformandet och pryndandet av dess bruksföremål.

Men för att återgå till ovan anförda utställningsrecension, så är den nyss nämnde Schwartz värd att minnas också i ett annat hänseende, nämligen som ledare för en konsthantverksskola i Aachen. De alster, som härstamma från denna konsthantverksanstalt, utmärkas för kultiverad ibland något för intellektuell stramhet, och samtidigt en objektiv, asketisk-liturgisk form. Fastän katolik närmar han sig nästan reformert stränghet. Mera romantisk trots all funk-

tionalism à la Le Courbusier är Dominikus Böhm i en katolsk kyrka i Köln-Riehl, som nyligen uppförts. Den är en centralanläggning, bestående av polygon grundplan, kring vilken parabelformiga väggar ställts.

Bland konsthantverket har redan nämnts Schwartz' skola, varifrån representativa prov både på altarkärl, textilier och målade glasfönster lämnats. Ett helt rum är ägnat Johan Thorn-Prikker, den i våras bortgångne store mästaren. En minnesutställning i Köln, som ordnats i år, ger f. ö. en ännu bättre inblick i hans verksamhet. Han är framför allt den betydelsefulla nydanaren av glasmåleriets svåra konst. Överhuvud taget var glasmåleriet på Essen-utställningen rikt representerat med skilda riktningar: från Campendoncks abstrakt-symboliska konst till de mera

vardagligt enkla men alltför figurrika målningarna från St. Nicolai i Eisleben av F. Korhemann och Liebau.

I den moderna skulpturen saknas fullständigt en framställning av Kristus på korset, som motsvarar konstnärliga anspråk. Detta förhållande kan sägas vara typiskt för den kristna konstens nuvarande ställning: den kan helt enkelt icke i bild återge kyrkans centrala trosinnehåll. Ett par andefulla porträttskulpturer av Gerhard Marchs föreställande Luther och Melancthon voro märkliga och måste ha väckt stort intresse. Bland måleriet höjer sig Noldes altarbilder över de övrigas — icke genom sin mera kyrkliga prägel utan tack vare den religiösa känslans intensitet och det självupplevdas styrka. I grafiken slutligen är den självtillräckliga subjektiviteten allenahärskande.

Bengt Cnattingius.

Recensioner.

Liturgi.

Evangelii- och Bönebok med där till hörande stycken för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Helsingfors 1932. Förbundets för svenskt församlingsarbete i Finland förlag. Klotb. 55: — Fmk.

Betänkande utarbetat av den av 1928 års kyrkomöte tillsatta kyrkohandboks-kommittén. Borgå 1932.

Finlands tionde allmänna kyrkomöte beslutade 1928 om en kommitté för vissa ändringar i handboken, dels ock om införande av 1917 års svenska bibelöversättning i den svensk-språkiga Evangelii- och bönboken. Kommittén bestod av biskopen Max v. Bonsdorff, docenten Aleksii Lehtonen och kyrkoherden E. Kilpeläinen och den har sistlidne maj fullgjort sitt uppdrag.

Samtidigt med kommitténs redogörelse för sitt arbete föreligger den nya upplagan för evangelii- och böneboken. De

ändringar som vidtagits i förhållande till den år 1913 antagna evangelieboken äro av rent språklig art. Finlands kyrka följer ju, vad beträffar kollektbön, epistel och evangelium den gamla serien, sådan den gestaltats hos oss med sina avvikelser från den romerska traditionen. Därtill är fogad en andra och tredje årgång, delvis i anslutning till den svenska evangeliebokens I. och II. årgångens texter. I varje serie finnes tvenne böner, en kollektbön och en bön motsvarande evangeliekollektan. Ytterligare anvisas för varje helgdag en predikotext ur gamla testamentet, ofta utomordentligt väl valda. I den till evangelieboken anslutna böneboken finner en rikssvensk sig lätt tillrädda om han än möter ett och annat som är honom obekant. Själva böneavdelningen ansluter sig till äldre svensk sed.

Evangelieboken är utgiven i ett trevligt, måttligt stort format med vackert tryck.

Vad beträffar de av den tillsatta kommittén framställda förslagen till ändring i gällande kyrkohandbok hava först en del retuscheringar blivit nödvändiga genom de ändrade politiska förhållandena. På dessa punkter har envar tidigare gjort sin egen ändring. I enhetens intresse bjudas nu förslag till ändringar samt nya böner för gudstjänster på självständighetsdagen och vid val. För oss intressantare äro de ändringar som äsyfta en koncentring av högmässoritualen. Därvid kommer och den hos oss aktuella frågan upp om skriftermålets infogande i högmässan. Kommitterade, som i sitt betänkande närmare ingår på de olika skälen för och emot ett sådant infogande av skriftermålet i högmässan, komma till den slutsatsen att endast i undantagsfall, där förhållandet sådant kräver en omedelbar sammanföring av skriftermål o. n. högmässa bör vara tillåten. Detta skulle då ske så att prästen efter psalmen och det sedvanliga: »I Guds, Fadrens och Sonens och den Helige Andes namn, Amen» förmanar församlingen sålunda:

Kära nattvardsgäster. Då I denna dag haven samlats i Herrens hus för att undfå vår Frälsares heliga nådemåltid, så uppmanar jag eder att i edert hjärta begrundna följande bibelord...

Härefter följer ett lämpligt bibelspråk och ett därtill anknutet skriftetal, som avslutas med följande ord:

Kära nattvardsgäster! På det att I mån varda delaktiga av denna nåd, ödmjuken eder inför Herren, bekänna edra synder och bedjen om förlåtelse. Ja, låtom oss öppna våra hjärtan för den helige Guden alla vi, som samlats inför hans ansikte för att betrakta hans nådefulla gärningar och tacka honom för all hans barmhärtighet. Låtom oss en var för sig av hjärtat så säga:

Härefter följer syndabekännelsen vid skriftermål, Herre förbarma dig, absolution vid skriftermål och Amen, varefter gudstjänsten fortsättes från och med Gloria.

Ytterligare föreslår kommittén formulär för gudstjänst inför försvarsmakten: dels en förkortad högmässoordning i kyrka och

dels en fältgudstjänst. Nutidsföreteelser skymta bakom förslagen till formulär för återupptagande i kyrkans gemenskap av person som utträtt ur densamma samt formulär för vigsel av fränskilda. Slutligen och formulär för skol- och ungdomsgudstjänster, vilket i likhet med det formulär till barn- och ungdomsgudstjänst, som återfinnes i vår handboks tillägg, nära anknyter till högmässoordningen. Som syndabekännelse upptages dels en sammanställning ur Psaltaren 51 dels och ur Psaltaren 25. Bland bönerna för dessa gudstjänsterna må följande anföras:

Fader i himmelen. Vi tacka dig för all den godhet och kärlek, du låtit oss röna. Vi tacka dig, att du genom det heliga dopet inplantat oss i din kyrka och församling. Vi bedja dig: låt också vad du i dag genom ditt ord talat till oss finna god jordmån i våra hjärtan. Låt oss i ditt faderliga hägn allt framgent få växa till i allt som är gott och sant och rätt. Håll din skyddande hand över alla dem, som stå oss nära. Välsigna hem och fosterland. Led oss alltid så, att vi må höra dig till och en gång få ingå i ditt himmelska rike. A. A.

Gregorianik.

Ludwig Becker: *Kurze Chorallehre für Schule und Selbstunterricht*. 2:a uppl. 1925. Verlag Pustet. 2:25. *Sammlung Kirchenmusik VII*.

I den av professor K. Weinmann utgivna serien »Kirchenmusik», där Peter Wagner utgav sin förträffliga: *Elemente des gregorianischen Gesanges*, ingår även Beckers kortfattade korallära för skola och självstudium. Framställningen följer samma grundlinjer som Johners i hans bekanta arbeten på samma förlag. Huvudtonvikten ligger här på det praktiska syftet och huvudparten av utrymmet är ägnat åt koralens rytmiska föredrag och sången i högmässan och vid vespenn. Materialet är överskådligt samlat och konkret framställt. A. A.

Unison sång.

Libertas. Biskop Thomas sång till Engelbrekt och friheten. Utgiven av Knut Brodin. Örjans förlag, Stockholm. 2:—.

Ett nytt utslag av det vaknande intresse för den gamla inhemska musiken är Örjans-förlagets påbegynta serie Svensk sång 1200—1700. Som första nummer upptages frihetsvisan, i en melodisk avfattning, som av utgivaren återfunnits i den Dübenska samlingen i form av ett dansarrangemang från mitten av 1600-talet. Även om man icke känner sig alldeles övertygad om riktigheten av utgivarens tes att den här reproducerade melodien är identisk med den ursprungliga melodien för Biskop Thomas frihetssång, så måste det sägas att den är en utomordentligt ståtlig och förnäm, men på samma gång folklig och enkel melodi, för vars framdragande utgivaren är tack värd. Sången bör äga alla förutsättningar att bli en allmän folksång. Håller fortsättningen av den påbegynta serien vad början lovar ha vi all anledning att glädjas över uppslaget.

A. A.

Wilhelm Thomas und Konrad Ameln: Das Weihnachtslied. 70 deutsche Weihnachtsgesänge, meist mit eigenen Weisen, aus dem 14 bis 17 Jahrhundert. Mk. 3:20.

C. Ameln, J. Hatzfeld, W. Thomas: In natali Domini, hymni et cantiones natalicæ. Mk. 0,90 Båda på Bärenreiters förlag. Kassel.

I jultiden lever ju ännu en liten smula kvar av det gamla sköna bruket att hema eller i umgängeskretsen sjunga unisont. En julsång »När juldagsmorgon glimmar» eller »Stilla natt» hör väl ännu i de flesta fall, jämte någon vers av 55 och 63 till: var mans egendom. Hur fattig är bara icke denna kvarlevan, om man ser framför sig hela den skatt av andeliga julevisor, som fordom levat på folkets läp-

par, och väl också i dess hjärta. De här ovan nämnda samlingarna innehålla en myckenhet av dessa enkla, troskyldiga och därigenom så gripande julsångerna, vilkas övervägande flertal varit åtminstone hela den germanska kristenhetens gemensamma egendom. Häri förekomma gamla tidegårdshymner eller medeltida folksånger; nydiktningar av Luther och hans samtida, prov ur de böhmiska brödernas visor, julsånger från trettioåriga kriget o. s. v. Och melodierna: vilken friskhet är det icke över många av dem, över Dies et laetitæ eller Quem pastores och andra. Vem vill förlägga dessa vackra och värdiga sånger med svensk text för svensk ungdom?

För bildad ungdom är det lilla häftet *In natali Domini* att rekommendera, innehållande drygt ett tjog sånger med latinsk text (i blandsången *In dulci jubilo* är ock den svenska texten inlagd enligt 1695 års psalmbok). Häftet ger ett urval vackra enstämmiga hymner för advent till och med Trettondedag.

A. A.

För en röst och piano.

Hugo Berggren: Rosa rorans bonitatem. Pris 2 kr. A. B. Nordiska musikförlaget, Stockholm.

Den utomordentlige liturgen, icke minst vid de i Vadstena förekommande kyrkomusikaliska högtiderna, domkyrkosysslomannen i Västerås, Hugo Berggren, har klätt Vadstenasystrarnas antifon i en ny musikalisk dräkt. Den är enkel, vacker och melodiös, men företer en viss känslomässighet i melodik och harmonik, vilket är den gamla medeltidsdikten ganska främmande. Dess stämningsinnehåll motsvaras då mycket bättre av den gamla Birgittinermelodien, för vilken ju även Hugo Berggren visat sin vördnad genom att publicera den i sin tillsammans med Anders Jobs utgivna »*In memoriam Sanctæ Birgittæ*», där dess rörelse dock hämmas genom taktindelning och en otidsenlig harmonisering.

S. S.

För blandad kör.

Johann Vierdanck: Weihnachtskonzert »Ich verkündige Euch Grosse Freude», für zwei Singstimmen, zwei Violinen und Generalbass, Chor ad libitum. Bärenreiter Ausgabe 468.

Bärenreiters klassikerupplagor skola alltid mottagas med tacksamhet och intresse. Det är verkligen ett högst erkännansvärt företag att i så stor utsträckning som sker vilja gå in för att förmedla bekantskapen mellan vår tid och gamla mästare, som varit bortglömda. Nu har förlaget släppt ut ett verk av Johann Vierdanck, som på 1600-talet var verksam som organist i S:t Marienkirche i Stralsund. Redigeringen är gjord av docenten vid Greifswalds universitet dr. Hans Engel, vilken även i ett omfångsrikt företal ingående analyserat verket. Beträffande stil och kompositionsschema är Vierdanck en trogen lärjunge till Schütz, och kompositionen utmärker sig av en naturlig friskhet och klarhet. Den är en utmärkt julklapp icke blott till våra svenska kyrkokörer utan även till våra skolor och hem. Översättningsfrågan borde utan svårighet kunna ordnas. Intressant för oss svenskar är, att utgivaren bland de källor, varpå denna nya upplaga stöder sig, även nämner ett par exemplar av verkets år 1641 utgivna första upplaga, av vilka det ena finnes i Musikaliska Akademiens bibliotek i Stockholm och det andra i Gymnasiebiblioteket i Västerås. Den sistnämnda omständigheten talar för att Vierdancks Weihnachtskonzert tidigare sjungits och spelats av svensk skolorungdom. Ett upptagande av detsamma på skolkörernas repertoar skulle därför innebära icke blott ett värdefullt nyförvärv utan fastmer en anknytning till gammal tradition. S. S.

För blandad kör, violin och orgel.

Ivar Widéen, Vid Jesu kors, koral-kantat för solo, blandad kör, violin och orgel. A. B. Nordiska Musikförlaget, Stockholm. Pris 3 kronor.

Ett utomordentligt värdefullt kyrkomusikaliskt verk. Av den föga märkliga texten har kompositören inspirerats till en vacker, värdig och allvarsmättad koralmelodi, på vilken kantaten sedan är uppbyggd. Efter en introduktion för violin och orgel följer en sats för kör och orgel, där basarna ta upp motivet. Den andra versen är en harmonisk körsats med orgel och med cantus firmus i sopranstämmen. Den tredje versen sjunges solo av en mezzosopran till ackompanjemang av 3 violiner, och den fjärde versen är en körsats a capella med c. f. i tenorstämman. Den utomordentligt mäktiga slutkören sjunges unisont med orgel och violin.

Kompositionen är enkel, klar och lättfattlig. Den har sin givna plats på musikandakter, kyrkokonserter och kyrkosångsfester. Dess utförande kräver ingen stor apparat och även mindre körer kunna därför med stor fördel utföra detsamma.

En skugga av enformighet, förvisso mycket obetydlig, faller dock över verket, på grund av att koralmotivet alltid återkommer i samma tidsvärde, samma taktart och samma tonart. En Buxtehude t. ex. figurerar sina koralmotiv, varierar taktart och tonart och är också därför alltid utomordentligt och välgörande fri från tråkighet. S. S.

För orgel.

Josef Rheinberger: Orgelsonater. Novello & Co., London.

Det engelska förlaget har utgivit en ny upplaga av Rheinbergers sonater. Stor omsorg har nedlagts på detta arbete, som utförts av Harvey Grace. Man förstår anledningen till all denna omsorg och möda, när man hör vilken stor betydelse utgivaren ännu tillmäter Rheinberger. I företalet heter det nämligen bl. a.: »Det må verkligen framhållas att i uppehållandet av en hög nivå beträffande kvalitet och intresse genom en lång serie arbeten,

både större och mindre, hans betydelse som orgelkompositör endast överträffas av Bach.» Tyskarna själva behandla ju Rh. betydligt mera nedlåtande. De betrakta honom som Mendelssohns efterföljare men uppskatta med rätta de stora pedagogiska förtjänster hans orgelverk inrymma.

Den engelska upplagan vill emellertid påpeka en del brister och rätta en del felaktigheter i originalupplagan. Rh. gav ytterst få anvisningar med hänsyn till styrkegrad, registrering o. s. v. Nyttan av utg:s förslag i nämnda hänseende må kunna diskuteras, men man måste giva honom rätt, när han påvisar de många felaktigt placerade fraseringsbågarna i föreg. upplagor. Rättelserna härutinnan synes mig utgöra det egentliga värdet i den nya upplagan. Mera frågande ställer man sig till de ändringar i taktart, som ofta förekomma. I sonat n:r 2 är finalen förut i 2/2 nu i 4/4 takt, i sonat n:r 4 det bekanta intermezzot förut i 3/8 nu i 3/4 takt. Den varje sonat bifogade analysen innehåller mestadels förslag till registrering jämte ytterst subjektivt hållna karakteristiker av satserna. Dessa beskrivningar böra nog värdesättas med utgångspunkt från utgivarens inställning till den dyrkade mästaren, som bl. a. tar sig följande uttryck (om orgelfugorna): »Säkerligen den finast skrivna serie orgelfugor sedan Bach.» H. W.

G. O'Connor-Morris: *Celtic Melody, Pastorale, Lullaby, Reverie, Nocturne.*

Alec Rowley: *Benedictus.*

Plainsong Preludes: No 1. Resurgan.
» 2. *Paean.*

H. Coleman: *Two Interludes.*

W. G. Alcock: *Toccata.*

Edw. Elgar: *Nimrod. Var. on an original theme, arr. by W. Harris.*

Samtliga från Novello & Co., London.

Man förstår engelsmännens inställning till och uppskattning av Rheinberger när man tager del av de ovannämnda engelska kompositörernas verk. De gå i samma

romantiska efterklangsstil utan att dock nå upp till en Rheinbergers förfining eller fulländning. De sakna originalitet. Harmoniken och melodiken rör sig med mycket enkla och billiga medel och är hållen i en insmickrande, sötaktig stil, som i längden blir tröttsam och allra minst hör hemma i kyrkan. Att döma av överskrifterna torde en del av dem ej heller vara avsedda för kyrkan, men intrycket blir ungefär detsamma, vare sig man spelar ett »Reverie» av Connor-Morris eller ett »Plainsong Prelude» av Rowley. För den som emellertid odlar genren i fråga är Rowley att anbefalla före Morris, ehuru hans Celtic Melody och Pastoral i viss mån äro antagbara. Colemans interludier gå i ungefär samma stil, inspirerade som de äro av två sentimentala engelska andliga sånger. Mera gediget innehåll kännetecknar Alcocks Toccata, användbar som festligt postludium, vilket även kan sägas om arrangemanget av Elgars variationer i den mildare stilen. H. W.

Kyrkokonst.

Torsten Allgulin, Hans von Stenwinckel d. ä. Akad. Avh. Uppsala 1932.

I föreliggande undersökning över den danske renässansbyggmästaren Stenwinckel, som 1578 kom till Danmark och avled 1601, föreligga några iakttagelser och notiser om kyrkobyggnader och kyrkliga inventarier, vilka förtjäna att omnämnas. I Sverige finnes endast en av hans kyrkobyggnader bevarad, nämligen Tosterup i Skåne (1598). Ausers kyrka i Blekinge invid det gamla Kristianopel är blott en ruin. (Den efterträddes av Kristianopels kyrka, byggd efter ritningar av sonen, Lorens von Stenwinckel, 1624, och erinrar starkt om dennes Trefaldighetskyrka i Kristianstad.) Slottskapellet i Halmstad torde ha liknat Ausers kyrka i sin enkla salform. (Salkyrka kallas denna typ och ej kyrksal, som förf. tror; det senare

är något helt annat!) I Danmark finnas S. Petri kyrka i Köpenhamn och ombyggnaden av Slangerups på Själland ännu kvar. — Stenwinckel var även skulptör och har utfört en del gravmonument såsom Anders Brings i Smedstorps kyrka i Skåne, där också bildhuggaren Johannes Gansog, mästaren till Lunds domkyrkas predikstol, enligt förf. varit verksam. Från Stenwinckel härrör f. ö., anser Allgulin, »uppslaget till formgivningen» av denna predikstol. I Smedstorps kyrka har han också utfört altare och predikstol. Bland hans medarbetare under denna tid nämnes Daniel Tönnisen, som är upphovsmannen till predikstolarna i Trälleborgs och Petri kyrkor i Malmö samt altartavlan i Rengs kyrka i Skåne.

Stenwinckels verksamhet som kyrkobyggmästare och kyrkodekoratör är helt episodisk, och förf. till ifrågavarande avhandling har icke lyckats avvinna materialet något nämnvärt av intresse. I detta hänseende betydade mästarens söner mera: efter studiet hos Henrik de Keyser i Holland införa de den av denne lancerade renässansens centralkyrkotyp till Norden, vilken under stormaktstiden ända till Tessin d. y. blir den moderna kyrkoplanen i Sverige. *Bengt Cnattingius.*

Gallus Schwind, P. Desiderius Lenz. Kunstverlag Beuron, Hohenzollern 1932. 4: 80 Mk.

Till hundraårsdagen av Desiderius (Peter) Lenz' födelse i mars d. å. utkom en biografi över den fromme målarpatern i Beuron. Vi stifta här bekantskap med en av konstens största ideologer. Uppfostrad i den tyska nyromantikens litet efterblivna idealism på 1840-talet gjorde han hela sitt liv front mot den allt starkare framväxande realismen och naturalismen. Hans konstnärliga inställning sammanhänger med hans religiösa åskådning och framför allt hans uppfattning om sin kallelse som religiös konstnär. Genom be-

kantskapen med benediktinerna i Beuron, i vilket kloster en betydelsefull kultisk reform redan börjat framväxa, mognade hans idéer om en ny katolsk konst, som strängt skulle tjäna kulten. Märkligt nog fick Benedikt Sauters lilla bok, »Choral und Lithurgie», stor betydelse för honom — i musiken fann han bekräftelsen på sin konstteori! När han någon gång framlade sina idéer om t. ex. en kyrkobyggnad, kan man icke undgå att förvånas över idéns storhet, den konsekvent liturgiskt genomförda tanken. Han såg här idén till en väldig byggnad, vars ande förkroppsligas i en serie byggnadsdelar: gamla förbundet (en gård omgiven av hallar med bilder från gamla testamentet), Maria, som sista produkt av detta (en stor staty på gården av madonnan), Kristus (gallerier från denna gård med bilder ur Kristi liv; i mitten åter en madonnabild som erinring av Marias moderskap), presbyterium samt ett stort rum med altare och krucifix: fonden skulle bestå av en jätteframställning av Maria som himladrottning. Det fjärde rummet skulle helgas åt den heliga cukaristien på ett altare med tabernaklet.

Lenz' insatser som arkitekt voro emellertid obetydliga. Hans enda verk utom ett stort antal restaureringar var det bekanta Mauruskapellet vid Beuron. Här finner man strax den förnämsta källan till hans konst, nämligen den egyptiska. Varken förr eller senare har egyptisk konst blivit av sådan avgörande betydelse för någon europeisk konstnär. I denna upptäckte han egendomligt nog den religiösa konstens hemlighet och framför allt kunskapen om människokroppens proportioner och harmoni. På grundvalen av denna och den grekiska skulpturen fann han så småningom en kanon, som onödiggjorde t. o. m. anatomiska studier och tecknandet efter modell. Enligt denna kanon, som för Lenz var en lag given av Gud, proportionerades människokroppen geometriskt med hjälp av cirklar och trianglar. Man förstär idealistens

glädje över upptäckten av denna formel samt betydelsen av densamma för en klosterterskola, där all naturalism var bannlyst. Lenz lyckades verkligen nå sina drömmars mål och grundade en konstskola i Beuron, en skola, som utan tvivel spelat och spelar en mycket stor roll för katolsk kyrkokonst.

Schwinds biografi är populärt skriven och ger i första hand en levande bild av människan. I en mängd citat ur brev och anteckningar får läsaren dessutom följa konstnären och hans verk, vilka emellertid icke göras till föremål för några undersökningar eller analyser.

Bengt Cnattingius.

Johannes Reil, Christus am Kreuz in der Bildkunst der Karolingerzeit (Studien über Christliche Denkmäler. 21). Leipzig 1930. Dietrich'sche Verlagsbuchhandlung. Mk. 9:—.

För snart trettio år sedan utkom av Johannes Reil, den lärde kyrkoherden i Chemnitz, en undersökning av krucifixframställningens historia under den fornkristna tiden. Nyligen ha hans studier över samma ämne under den karolingiska tiden utkommit. Huvudresultatet innehåller knappast några överraskningar, ty den karolingiska krucifixtypen är tämligen ensartad och bygger starkt på traditionella förebilder från Orienten. Som bekant saknas nästan helt och hållet monumentala framställningar, och forskaren är därför hänvisad till miniatyrer och småbilder. Vanligen återges Kristus som levande på korset, på vilket han är fäst med fyra spikar. Han bär långt hår och är ofta framställd som ungdomlig och skägglös. I motsats till den bysantinska typen är han iklädd ett kort ländkläde. De nya drag, som komma fram i bilden, följer Reil med stor noggrannhet. I allmänhet sammanhånga dessa med den teologiska nyorientering, som uppstod i kretsen kring Karl den skallige. Den histo-

riska framställningen blir en sakramental akt. Förf. visar, hur det vid mitten av 800-talet så ivrigt debatterade nattvardspöblemets delvis förvandlat inställningen. Först sker detta i konstkretsen i Reims, senare — och mera påfallande — hos benediktinerna, som skapa en verklig andaktsbild. I något yngre bilder avbildas Kristus som död, vilket emellertid icke vidare utvecklas under den följande tiden förrän under gotiken. Kännetecknande för den yngre karolingiska krucifixtypen från Metzskolan äro de talrika symboliska bi-figurerna: ormen, ecclesia-synagoga, änglar m. m. Alla dessa ha sin liturgiska motivering, vilket förf. klart uppvisar. I detta sammanhang är det av stort intresse att få en säker tolkning av en elfenbensbild i Paris. En kvinnofigur med sköld och fana tydes här som Roma, »den kristna världens huvud», som i detta fall motsvarar Fides. Här som i andra Metzreliefer finner man en stor idé konstnärligt utförd: på Golgata äro samlade både den himmelska och jordiska hierarkien. Bakom ligger tydligen mässoffer-tanken.

Den karolingiska tidens korsfästelsebilder ha genom denna undersökning fått en fast förankring både i den samtida kulturmiljön och den teologiska vetenskapens inställning framför allt till nattvardsläran. Det självklara i det intima sammanhanget med liturgien har emellertid undgått förf. Ser man på arten av de konstföremål, som behandla ämnet, finner man, att de nästan allesamma äro bilder på liturgiska föremål, mest handskrifter och bokpärmar. En jämförelse med Reichenauskolans hundra år yngre krucifixbilder (t. ex. i Codex Egberti) visar, att Golgatascenen nu gestaltas som en historisk händelse utan symboler. Bilderna äro ju illustrationer till Johannes 19: 18, medan de karolingiska skola avbildat den sakramentalta akten i enlighet med liturgien.

Bengt Cnattingius.

Meddelanden.

Val. Till innehavare av förenade tjänster ha utsetts: I Gnosjö, Jönk., J. H. E. Jansson, Dagsås; i Askersund, Öreb., N. Björk, därstädes; i Hånger, Jönk., E. Olsson, Köping, Öland; i Hörnefors, Vb., O. Eriksson; i Angelstad, Krb., Sture Johansson, Alghult; vid Bograngen i S. Finnskoga, Vrml., Gustav Wiklund, Jörn.

Arssammanträden hållas med Kyrkosångens Vänners Centralkommitté måndagen den 9 januari 1933 kl. 11 f. m. å S:ta Clara kyrkorådssal, Stockholm och med Sveriges Kyrkosångsförbunds Centralråd därsmastådes tisdagen den 10 jan. kl. 12 m. Därvid förekomma ordinarie ärenden samt överläggning rörande kyrkosångsmötet i Uppsala. Centralstyrelsen för Sveriges Allm. Organist- och Kantorsförening sammanträder å Musikaliska Akademien den 2, 3, 4 januari.

K. S. V.-krets i Stockholm. På uppdrag av K. S. V:s centralstyrelse hade pastor Gabriel Grefberg samt musikdirektörerna David Wikander och Waldemar Ahlén utsänt en inbjudan till stockholmspräster, kyrkomusiker och andra intresserade för bildande av en stockholmskrets av Kyrkosångens Vänner. Kallelsen hade hör sammats av ett tjugotal personer. Efter psalmsång och bön framförde pastor Grefberg inbjudarnas uppdrag, höll ett orienterande föredrag över K. S. V:s 40-åriga

historia samt framlade arbetsuppgifter för en eventuell stockholmskrets. Mötets förhandlingar leddes av kyrkoherde Hellerström, på vilkens förslag en krets bildades. En interimsstyrelse tillsattes bestående av kyrkoherde Hellerström, D:r Algård, pastorerna Grefberg och Skylling samt musikdirektörerna W. Ahlén, C. O. Othzén och D. Wikander med uppgift att utarbeta stadgar. Härefter demonstrerades musik till allmänna kyrkobönen, kortare litanien och nicenska trosbekännelsen av herrar Skylling, Ahlén, Wikander och Svanholm, varefter sammanträdet avslutades med psalm och bön.

3. Heinrich-Schütz-festen, som hålles i Wuppertal-Barmen den 7—9 januari, kommer att förlöpa efter ett högst intressant program. Ordförande är professor Moser, Berlin men ledningen för festen ligger i händerna på Gottfried Grote, dirigent för Barmens Bachförening. Professor W. Gurlitt, Freiburg talar om Heinrich Schütz i historia och nutid, och docent Birtner, Marburg om Frågor rörande praxis för utförande av Schütz. Vid »aftonmusiken» framföres verk av Andrea och av Giovanni Gabrieli. Av Schütz kommer till utförande: psalm 84 för två körer och psalm 111, Die Weihnachtshistorie samt delar ur Geistliche Konzerte och Cantiones sacræ. Anmälning till »Arbeitsausschuss für das dritte Heinrich Schütz-Fest», Wuppertal-Barmen, Sternstrasse 44. Avgift Mk. 4:50.

Kyrkokalender

för januari månad.

NYARSDAGEN.

Ottesång: Textförslag: Psalt. 31: 15—17. Jes. 63: 16 b. Psalmer: 411: 1, 2. 64: 1, 2.
Högmässa: Psalmer: 413: 1. 406. 204: 2, 3. 414: 4—6. (69: 2. 407.) 272: 2, 3. Allmän kyrkobön: Alternativ II. Postludium: Joh. Mich. Bach: Von Gott will ich nicht lassen (Choralvorspiele alter Meister.)
Aftonsång: Psalmer: 530: 1—4. 412: 4—6. 411: 6, 7.
 Vit skrud.

För veckans andakter:

Månd. 2 januari. Sv. psb. 406: 1—2; 406: 3. Psalt. 40: 2—6. Matt. 6: 25—7: 11.
 Tisd. 3. Sv. psb. 407: 1, 2. 407: 8. Psalt. 36: 2—10. Matt. 7: 12—29.
 Onsd. 4. Sv. psb. 557: 1—2. 557: 4. Psalt. 71: 17—23. Matt. 8: 1—34. Bön: se Evangeliekollektan på sönd. efter nyår.
 Torsd. 5. *Morgonbön:* Sv. psb. 68: 1, 2. 68: 3. Psalt. 48: 10—12. Matt. 9: 1—26.
 — *Aftonbön:* Sv. psb. 69: 2. 69: 3. Psalt. 72: 1—11. Jes. 45: 22—25.

TRETTONDEDAG JUL. Epifanias.

Högmässa: Psalmer: 69:1. 67:1—7. 324:3, 4. 68:1—5. (69:2. 152.) 69:3. Allmän kyrkobön: Alternativ II. Postludium: Hamburger og Wöldike: Orgelmusik nr 5 eller Bach: In dulci jubilo (Alte Meister.)

Aftonsång: Psalmer: 59:1—7. 536:1—4. 56:4—8.

Vit skrud.

För lördagens andakter:

Lörd. 7. Morgonbön: Sv. psb. 67:1—3. 67:6—7. Psalt. 24. Matt. 9:27—10:23.

Aftonbön: Sv. psb. 325:1, 2. 325:3, 4. Psalt. 27:1—5. Jes. 66:1, 2.

FÖRSTA SÖNDAGEN EFTER TRETTONDEDAG.

Högmässa: Psalmer: 324:1, 2. 325:1—6. 68:4, 5. 49:1—5. (69:2. 152.) 529:6. Allmän kyrkobön: Alternativ I. Postludium: Böhm: Herr, wie du willst. (Ch. a. M.)

Aftonsång: Psalmer: 531:1, 2. 50:3—5. 69:3.

Grön skrud.

För veckans andakter:

Månd. 9. Sv. psb. 326:1—2. 326:3—4. Psalt. 103:1—13. Matt. 10:24—42.

Tisd. 10. Sv. psb. 66:1, 2. 66:3, 4. Psalt. 30:2—13. Matt. 11:1—30.

Onsd. 11. Sv. psb. 531:1. 531:2. Psalt. 37:1—6, 23—28. Matt. 12:1—21.

Torsd. 12. Sv. psb. 33:1—2. 33:3. Psalt. 18:29—35, 47. Matt. 12:22—50.

Fred. 13. Sv. psb. 569:1—2. 569:4. Psalt. 22:24—32. Matt. 13:1—23.

Lörd. 14. Morgonbön: Sv. psb. 68:4. 68:5. Psalt. 65:2—9. Matt. 13:24—58. Aftonbön: Sv. psb. 274:1, 2. 274:4—6. Psalt. 127:1—2. 1 Mos. 12:1—3.

ANDRA SÖNDAGEN EFTER TRETTONDEDAG.

Högmässa: Psalmer: 33:1. 274:4—7. 68:4, 5. 223:8—12. (69:2. 150.) 616:6—8. Allmän kyrkobön: Alternativ I. Postludium: Walther: Was Gott tut, das ist wohlgetan. (Ch. a. M.)

Aftonsång: Psalmer: 615:1—3. 624:1—3. 618:3.

Grön skrud.

För veckans andakter:

Månd. 16. Sv. psb. 430:1. 430:4—5. (436:1, 2. 436:3.) Psalt. 103:15—22. Matt. 14:1—36.

Tisd. 17. Sv. psb. 204:1—2. 204:5. Psalt. 34:2—9. Matt. 15:1—31.

Onsd. 18. Sv. psb. 130:8. 122:5. Psalt. 25:4—14. Matt. 15:32—16:28.

Torsd. 19. Sv. psb. 31:1—2. 31:5. Psalt. 23. Matt. 17:1—27.

Fred. 20. Sv. psb. 47:4—5. 47:10. Psalt. 55:2—9, 23. Matt. 18:1—35.

Lörd. 21. Morgonbön: Sv. psb. 224:1. 224:6—7. Psalt. 92:2—8, 13—16. Matt. 19:1—30. Aftonbön: Sv. psb. 129:1, 2. 129:3, 4. Psalt. 34:18—21. 2 Kon. 5:1—15.

TREDJE SÖNDAGEN EFTER TRETTONDEDAG.

Högmässa: Psalmer: 194:1. 129:1—4. 190:2. 191:6—10. (69:2. 150.) 187:7—10. Kyrkobön: Alternativ I. Postludium: Hamburger o. Wöldike: nr 30.

Aftonsång: Psalmer: 595:1—4. 460:6—8. 194:4.

Grön skrud.

För veckans andakter:

Månd. 23. Sv. psb. 248:1—2. 248:3. Psalt. 108:2—7. Matt. 20:1—34.

Tisd. 24. Sv. psb. 195:5—6. 195:8. Psalt. 116:1—9. Matt. 21:1—32.

Onsd. 25. Sv. psb. 199:1. 199:8. Psalt. 141:1—4, 9, 10. Matt. 21:33—22:14.

Torsd. 26. Sv. psb. 220:1. 220:5—6. Psalt. 138:1—8. Matt. 22:15—46.

Fred. 27. Sv. psb. 191:8. 191:9—10. Psalt. 77:2—15. Matt. 23:1—22.

Lörd. 28. Morgonbön: Sv. psb. 247:1—2. 247:4. Psalt. 100:1—5. Matt. 23:23—39. Aftonbön Sv. psb. 227. Psalt. 46. Jes. 12.

FJÄRDE SÖNDAGEN EFTER TRETTONDEDAG.

Högmässa: Psalmer: 532:3. 227:1—4. 21:1. 224:5—7. (195:4—6. 150.) 240:6. Kyrkobön: Alternativ I. Postludium: Hamburger o. Wöldike nr 51.

Aftonsång: Psalmer: 131:1—3. 604:1—4. 128:6—7.

Grön skrud.

För veckans andakter:

Månd. 30. Sv. psb. 431: 1—3. 431: 9, 10.
(a: 434: 1—2; 434: 3—4.) Psalt. 89: 2—7,
12—16. Matt. 24: 1—28.
Tisd. 31. Sv. psb. 119: 1. 119: 4—5. Psalt.
116: 12—19. Matt. 24: 29—51.
Onsd. 1 febr. Sv. psb. 488: 2. 488: 6. Psalt.
84. Matt. 25: 1—30.

Torsd. 2. KYNDELSMÄSSODAG. Sv. psb.
426: 1, 2. 426: 3. (a: 478: 1—2; 478: 3—4.)
Psalt. 91. Matt. 25: 31—26: 16. Bön se
denna tidskrift 1/1932.
Fred. 3. HENRIK SCHARTAU. Sv. psb.
209: 1. 209: 4. Psalt. 86: 1—13. Matt.
26: 1—29. Bön se Evangelieboken nr 70.
Lörd. 4. ANSGAR. Sv. psb. 528: 1—2;
528: 6. Psalt. 107: 1—9. Matt. 26: 30—56.

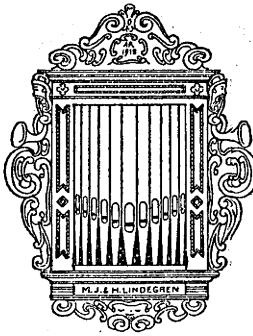
ANMÄLAN.

Vid slutet av den sjunde årgången och inför den åttonde känner Red. av Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv livligt behovet att få uttala ett tack till alla dem, som gjort det möjligt för Red., att fullfölja tidskriftens program under de gångna åren. Det sista året har det i högre grad än tidigare varit möjligt att fullfölja uppgiften, som tidskriften föresatt, till att verkligen omfatta gudstjänstlivet i dess vidare omfattning. Det har även varit Red. möjligt att i denna årgång mera än tidigare förmedla till sina läsare underrättelse om nyutkomna arbeten och musikalien. Det är dess avsikt att fortgå på den inslagna vägen.

I den stundande årgången skall i anledning av hundraårsdagen av Hæffners bortgång, dennes gärning i och betydelse för den svenska kyrkomusiken belysas i några uppsatser av fil. lic. G. Morin, Uppsala. Om erfarenheter från den nya organistexamen skriver Dr. B. Anrep-Nordin. Musikdirektör G. Schedin presenterar Engelsk kyrkomusik. Avdelningen kyrkokonst kommer, på framställd önskan, att utvidgas. Antikvarien E. Lundberg, Stockholm, har utlovat en uppsats: »Våra kyrkogårdar» och en annan om glasmålningar i våra kyrkor. Om dopfontens plats i kyrkan skriver amanuens B. Cnattingius. Uppsatser om modern norsk och tysk kyrkokonst äro utlovade.

Red. utbeder sig i övrigt sina gamla gymnars och vänners stöd och hjälp, och tillönskar medhjälpare och läsekreter en god helg och ett gott nytt år.

Red.

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 426 38. Postadress: Göteborg 7. Telefon 426 38

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

För ORGANISTEXAMEN förbereda:

Skara

Ivar Widéen

Domkyrko-organist

SKARA

Växiö

Elof Lapsén

Domkyrko-organist

Växiö

Kalmar

David Becker

Domkyrko-organist

Odengatan 1. Telefon 16 00.

Lund

Josef Hedar

Kävlingevägen 40

LUND

Åstorp

Ragnar Blennow

Musikdirektör — Sångpedagog

ÅSTORP

Undervisar även i liturgisk sång.

Luleå

Undertecknad lämnar undervisning i harmonilära och praktisk modulation pr korrespondens. Uppgifter till självstudium för blivande elever lämnas kostnadsfritt. Privat organistkurs anordnas und. sommaren.

G. Harlin,

Tel. 12 70.

Domkyrkoorganist.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

A. Enbart kyrkläg tjänst.

Organisttjänsten vid Duwbo kyrka (adr. Spånga, Stockholms län) sökes senast 16 december.

B. Förenade med folkskolläroretjänster.

I Hornberga, Laske Vedum (adr. Vedum), Skaraborgs län) sökes senast 27 december. Skolform B2. Lön 400 kr.

I Skrehall (Fors, adr. Rommele, Upphärad, Älvsborgs län) sökes senast 5 januari 1933. Skolform B1. Lön 600 kr.

I Hellvi (adr. Lärbro, Gotlands län) sökes senast 6 januari. Skolform A. Lön 400 kr.

I Östra Stugun (adr. Stugun, Jämtlands län) sökes senast 18 jan. Skolform B2. Lön 700 kr.

Herman Nordfors & Co. PIPORGELFABRIK LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bälgdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

**BIBLAR GODA BAND
BILLIGA PRISER
PSALMBÖCKER
DIAKONISTYRELSENS BOKFÖRLAG, STOCKHOLM.**

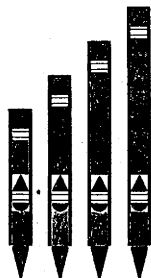
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR.

Tel. 26

SUNDBYBERG

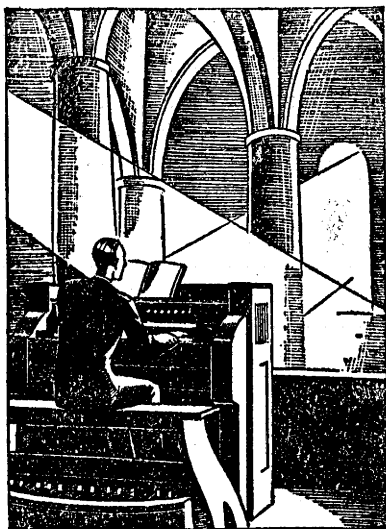
Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omställningar och ren-
göringar av gamla orgelverk, samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

*Uteslutande svenskt material och
arbete.*

Nyström's ELEKTRISKA PEDALORGLAR

Främst på den svenska marknaden.
För varje lokal där piporgel ej kan
anskaffas är NYSTRÖMS ELEKTRISKA
PEDALORDEL det rätta instrumentet.

Den äger en fyllighet och lyftning i
tonen, som närmar sig en piporgels.

Rekommenderas av bl. a. Professor
Otto Olsson samt *Musikdirektörerna*
Ivar Widéen och *Otto Nordlund*.

Begär offert.

A.-B.J.P. NYSTRÖMS ORGEL- & PIANOFABRIK

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

KARLSTAD

GRUNDAD 1865

Vi rekommendera våra tillverkningar av FLYGLAR och PIANINON, SKOL-
KAPELL- och KAMMARORGLAR.